

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

ĐẶNG THỊ HOÀI THU

**LÀNG BẢN CỦA NGƯỜI NÙNG
Ở HUYỆN BÌNH GIA TỈNH LẠNG SƠN
(1986 - 2013)**

LUẬN VĂN THẠC SĨ NHÂN VĂN

Thái Nguyên - 2015

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

ĐẶNG THỊ HOÀI THU

**LÀNG BẢN CỦA NGƯỜI NÙNG
Ở HUYỆN BÌNH GIA TỈNH LẠNG SƠN
(1986 - 2013)**

Chuyên ngành : Lịch sử Việt Nam

Mã số : 60.22.03.13

LUẬN VĂN THẠC SĨ NHÂN VĂN

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Đàm Thị Uyên

Thái Nguyên - 2015

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi, các số liệu, kết quả nghiên cứu trong luận văn là trung thực.

Thái Nguyên, tháng 5 năm 2015

Tác giả luận văn

Đặng Thị Hoài Thu

LỜI CẢM ƠN

Trước tiên tác giả luận văn xin tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới cô giáo-PGS.TS Đàm Thị Uyên đã tận tình hướng dẫn, giúp đỡ tác giả trong quá trình nghiên cứu và hoàn thành luận văn này.

Tác giả xin chân thành cảm ơn các thầy cô giáo trong tổ Lịch sử Việt Nam khoa lịch sử trường ĐHSPT Thái Nguyên, đã chỉ bảo tận tình, động viên, khích lệ tác giả trong suốt quá trình học tập và hoàn thành luận văn.

Trong thời gian thực hiện luận văn, tác giả đã nhận được sự giúp đỡ nhiệt tình của Huyện Ủy, UBND huyện Bình Gia, tỉnh Lạng Sơn, cùng các ban ngành đoàn thể trong huyện Bình Gia, tỉnh Lạng Sơn đã cung cấp tư liệu để tác giả hoàn thành luận văn. Tác giả xin chân thành cảm ơn những nhận xét, đánh giá của Hội đồng khoa học bảo vệ luận văn.

Cuối cùng, tác giả xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới gia đình, bạn bè, đồng nghiệp đã động viên, giúp đỡ tác giả trong quá trình học tập và hoàn thành luận văn.

Thái Nguyên, tháng 5 năm 2015

Tác giả luận văn

Đặng Thị Hoài Thu

MỤC LỤC

Trang

Trang bìa phụ	
Lời cam đoan	i
Lời cảm ơn.....	ii
Mục lục	iii
Danh mục các bảng	iv
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề.....	2
3. Mục đích, đối tượng, phạm vi nghiên cứu	3
4. Nguồn tư liệu và phương pháp nghiên cứu	4
5. Đóng góp của đề tài	4
6. Cấu trúc của đề tài	5
Chương 1. KHÁI QUÁT VỀ HUYỆN BÌNH GIA – TỈNH LẠNG SƠN	6
1.1. Vị trí địa lý và điều kiện tự nhiên.....	6
1.1.1 Vị trí địa lý.....	6
1.1.2 Điều kiện tự nhiên	6
1.2 Lịch sử hành chính.....	9
1.3 Các thành phần dân tộc và dân tộc Nùng ở huyện Bình Gia.....	12
1.3.1 Các thành phần dân tộc.....	12
1.3.2 Dân tộc Nùng.....	14
1.4. Khái quát tình hình kinh tế - xã hội huyện Bình Gia	17
Chương 2. LÀNG BẢN CỦA NGƯỜI NÙNG Ở HUYỆN BÌNH GIA TỈNH LẠNG SƠN (1986 - 1998)	22
2.1 Khái niệm làng bản.....	22
2.2 Tên gọi và không gian sinh tồn	23
2.2.1 Nguồn gốc tên gọi.....	23
2.2.2 Không gian sinh tồn.....	28

2.3 Cơ cấu tổ chức	32
2.3.1 Tổ chức gia đình và dòng họ	32
2.3.2 Tổ chức làng	42
2.4 Hoạt động kinh tế	48
2.5 Văn hóa vật chất và tinh thần	50
2.5.1 Nhà ở.....	50
2.5.2 Tín ngưỡng, tôn giáo	53
2.5.3 Kiến trúc công cộng.....	55
2.5.4. Lễ hội truyền thống.....	59
Chương 3. NHỮNG BIẾN ĐỔI CỦA LÀNG BẢN NGƯỜI NÙNG Ở	
HUYỆN BÌNH GIA TỈNH LẠNG SƠN (1999- 2013).....	69
3.1. Nguyên nhân biến đổi.....	69
3.2 Biến đổi về không gian sinh tồn và đời sống của người Nùng	70
3.3 Biến đổi trong tổ chức	77
3.3.1 Gia đình	77
3.3.2 Dòng họ	80
3.3.3 Tổ chức làng	81
3.4 Biến đổi về kinh tế.....	82
3.5. Biến đổi về văn hóa	86
3.6 Những biện pháp bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa tích cực của làng bản người Nùng trong việc xây dựng đời sống văn hóa hiện nay.....	90
KẾT LUẬN.....	96
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	99
PHỤ LỤC	.....

DANH MỤC CÁC BẢNG

Trang

Bảng 1.1: Bảng thống kê dân số theo thành phần dân tộc	13
Bảng 1.2: Bảng thống kê các dân tộc phân bố ở các xã, huyện Bình Gia	16
Bảng 1.3 Tổng diện tích ruộng đất huyện Bình Gia.	17
Bảng 2.1 Thống kê tên gọi làng mang tiền tố “Nà”	24
Bảng 2.2 Thống kê tên gọi làng mang tiền tố “Khuổi”	26
Bảng 2.3 Thống kê tên gọi làng mang tiền tố “Bản”	27

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Làng là một yếu tố cấu thành nên đất nước cho nên trong suốt chiều dài lịch sử của đất nước Việt Nam, làng luôn giữ vai trò quan trọng trên tất cả các lĩnh vực của đời sống kinh tế, chính trị, văn hóa và xã hội. Đặc biệt, làng xã còn được coi là cơ sở nền tảng của văn hóa, văn minh, là nơi hội tụ và bảo lưu những giá trị văn hóa truyền thống của dân tộc Việt Nam. Do vậy, việc nghiên cứu về làng và văn hóa làng có ý nghĩa rất quan trọng trong việc giữ gìn và bảo tồn văn hóa truyền thống hiện nay.

Việt Nam là một quốc gia đa dân tộc, đa văn hóa. Mỗi một tộc người cư trú ở những vùng miền khác nhau sẽ tạo ra những nền văn hóa đặc trưng riêng của mình. Huyện Bình Gia tỉnh Lạng Sơn có 5 thành phần dân tộc chính là Tày, Nùng, Kinh, Dao, Hoa, trong đó người Nùng chiếm số dân đông nhất. Trong quá trình định cư lâu dài, họ đã tạo ra những yếu tố văn hóa làng bản mang bản sắc riêng, tiêu biểu cho loại hình văn hóa của cư dân nhóm Tày – Thái sống ở vùng thung lũng ven chân núi, chứa đựng nhiều giá trị văn hóa quý báu và có ảnh hưởng lớn đến các dân tộc khác trong huyện.

Hiện nay, cùng với quá trình hiện đại hóa, công nghiệp hóa đất nước, làng bản dân tộc Nùng ở huyện Bình Gia tỉnh Lạng Sơn cũng có nhiều biến đổi, bên cạnh những tác động tích cực do những yếu tố mới mang lại, còn có những tác động tiêu cực không nhỏ ảnh hưởng đến văn hóa làng và cấu trúc của làng bản. Do đó, làng bản của người Nùng cần nhận được sự quan tâm nhiều hơn nữa của các cơ quan địa phương để có định hướng phát triển phù hợp, để làng bản tuy đổi mới, hiện đại nhưng vẫn giữ gìn được những bản sắc dân tộc tốt đẹp.

Từ những lý do trên, chúng tôi quyết định chọn đề tài: *“Làng bản của người Nùng ở huyện Bình Gia tỉnh Lạng Sơn (1986 - 2013)”* làm đề tài luận văn thạc sĩ của mình.

2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề

Nghiên cứu về người Nùng ở Việt Nam nói chung và người Nùng Lạng Sơn nói riêng từ trước đến nay đã có nhiều công trình đề cập đến, chủ yếu trên các mặt đời sống vật chất và tinh thần, còn vấn đề làng bản của đồng bào còn ít được quan tâm. Tuy nhiên, trong quá trình thực hiện đề tài, tác giả cũng đã tiếp cận được một số công trình đề cập đến vấn đề trên một cách trực tiếp hay gián tiếp.

Cuốn “Dân tộc Nùng ở Việt Nam” của Hoàng Nam xuất bản năm 1992 và cuốn “Văn hóa truyền thống Tày – Nùng” xuất bản năm 1993 của nhóm tác giả Hoàng Quyết, Ma Khánh Hoàn, Hoàng Huy Phách, đã nghiên cứu khá toàn diện về nền văn hóa vật chất và văn hóa tinh thần của hai dân tộc Tày – Nùng trên đất nước Việt Nam.

Năm 1992, Viện dân tộc học xuất bản “Các dân tộc Tày Nùng ở Việt Nam” đã giới thiệu chi tiết về hai dân tộc Tày, Nùng ở Việt Nam.

Năm 1998, nhóm tác giả Hoàng Hoa Toàn – Đàm Thị Uyên “Nguồn gốc các dân tộc Tày Nùng ở Việt Nam”, tạp chí dân tộc học số 2 đã làm rõ về nguồn gốc của hai dân tộc Tày Nùng.

Năm 2003, tác giả Chu Thái Sơn và Hoàng Hoa Toàn cho xuất bản cuốn sách “Người Nùng”, đã giới thiệu những nét cụ thể về người Nùng trên các mặt văn hóa vật chất và văn hóa tinh thần của người Nùng.

Trong tác phẩm “Văn hóa tộc người và văn hóa Việt Nam” của GS.TS. Ngô Đức Thịnh (2006) đã đề cập đến nhiều khía cạnh của tộc người Tày – Nùng như khía cạnh sinh tồn, văn hóa vật chất và tinh thần của người Tày - Nùng, đặc biệt đã đề cập đến những yếu tố làng bản của đồng bào.

Năm 2010, tác giả Đàm Thị Uyên xuất bản “Văn hóa dân tộc Nùng ở Cao Bằng” đã làm sáng tỏ điều kiện địa lí tự nhiên, nguồn gốc tộc người, văn hóa ứng xử (cộng đồng làng bản, dòng họ, gia đình, hôn nhân...) và văn hóa vật chất (ăn uống, nhà cửa, trang phục) và văn hóa tinh thần (tín ngưỡng cổ truyền, các lễ hội...) của người Nùng ở Cao Bằng.

Năm 2012, TS. Hoàng Văn Páo xuất bản cuốn “Bình Gia truyền thống và văn hóa” đã giới thiệu nhiều nét chủ yếu về người Nùng Bình Gia và đời sống kinh tế, văn hóa của họ.

Bên cạnh đó, những công trình nghiên cứu về làng xã Việt Nam của các học giả như cuốn “Làng xã Việt Nam – mấy vấn đề kinh tế - văn hóa – xã hội” của Phan Đại Doãn xuất bản năm 2001; cuốn “Một số vấn đề làng xã Việt Nam” (2009) của Nguyễn Quang Ngọc ; tác giả Trần Từ với cuốn “Cơ cấu tổ chức của làng việt cổ truyền đồng bằng Bắc Bộ” xuất bản năm 1984. Các tác phẩm này đã cung cấp cho tác giả những nhận thức chung nhất về làng và văn hóa làng xã của Việt Nam.

Ngoài ra còn có các tạp chí khoa học, các đề tài nghiên cứu của các học viên, nghiên cứu sinh về chủ đề làng bản là tài liệu tham khảo cho tác giả trong quá trình làm luận văn như bài nghiên cứu của tác giả Hoàng Nam “Bước đầu tìm hiểu về mối quan hệ giữa người Tày và người Nùng”, Thông báo dân tộc học tháng 3 (1973), tác giả Nông Trung với bài viết “Mối quan hệ giữa các ngành Nùng ở Việt Nam” – tạp chí nghiên cứu lịch sử số 45 (12/1962), luận văn Thạc sĩ của Trần Văn Quyền “Làng bản cổ truyền của dân tộc Tày ở huyện Võ Nhai, tỉnh Thái Nguyên” hay luận văn Thạc sĩ “Làng bản của người Nùng ở huyện Phục Hòa tỉnh Cao Bằng (1945-2010)” của Lý Thị Mai. Những bài viết này đã đi sâu nghiên cứu khá kỹ về người Nùng, và mối quan hệ giữa người Tày và người Nùng, cũng như các yếu tố làng bản của họ, cung cấp cho tác giả nhiều hiểu biết cụ thể về người Nùng.

Tuy nhiên, cho đến nay chưa có công trình nào đi sâu tìm hiểu làng bản của người Nùng ở huyện Bình Gia tỉnh Lạng Sơn giai đoạn 1986-2013. Những công trình nghiên cứu của các học giả đi trước sẽ là nguồn tài liệu vô cùng quý giá để chúng tôi tham khảo, học tập cho việc hoàn thành đề tài nghiên cứu của mình.

3. Mục đích, đối tượng, phạm vi nghiên cứu

- Mục đích nghiên cứu: Qua việc nghiên cứu, tìm hiểu về làng bản của người Nùng ở huyện Bình Gia, tác giả muốn làm phong phú hơn vốn hiểu biết